

OKULLARDA GÖRÜLEN ÖĞRENCİDEN ÖĞRENCİYE YÖNELİK ŞİDDET OLAYLARININ BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN ARŞİV ARAŞTIRMASI YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ

Sefa BULUT*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı ülkemizde okullarda görülen şiddeti gazete ve televizyon haberleri ışığında incelemektir. Bu nedenle ulusal düzeyde yayın yapan 16 gazete ve 11 televizyonun internet sayfaları 2001 yılından 2006 yılına kadar taranmış ve öğrenciden öğrenciye yönelik toplam 302 şiddet olayı belirlenmiştir. Daha sonra bu şiddet olaylarının oluş yerleri, nedenleri, cinsiyet, şiddetin olduğu mekân, yerleşim yerleri, şiddet türleri, nasıl sonuçlandığı ve eğitim dönemlerindeki yaygınlıkları frekans analizi yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre, öğrenciden öğrenciye yönelik şiddet okul dışı ortamlardan ziyade, okul sınırları içerisinde yaşanmaktadır. Okul ortamında yaşanan şiddet ise, en çok sınıflarda ve koridorlarda, daha çok teneffüs zamanlarında, daha çok erkek öğrencilerce, daha çok kişisel anlaşmazlık ve karşı cinsle bağlantılı konularda, daha çok bıçak, taş, sopa, demir çubuk gibi materyallerin yardımı ile ve daha çok başkalarının gözü önünde gerçekleştirilmektedir. Son olarak, bu şiddet olguları kırsal kesimden ziyade, şehir, büyük şehir gibi kalabalık yerleşim yerlerinde yaşanmakta ve olaylar çoğunlukla hastaneye gitme, polise şikayet, tutuklanma gibi olasılıklarla sona ermektedir. Bulgular önceki literatürle tartışılmış ve gerekli önleme ve müdahale etme programları tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okulda Şiddet, Şiddet için Risk Faktörleri, Basında Şiddet

AN ARCHIVAL RESEARCH STUDY ON VIOLENT EVENTS BETWEEN STUDENTS AT SCHOOL

ABSTRACT

The purpose of this study was to investigate school violence as it appears in the media. To this aim, 16 newspapers and 11 TV web sites were screened for possible violent news from the year 2001 to 2006. By doing so, 302 news stories were collected. The news was then limited to the violent actions that emerged from a student toward another student. Then, the violent events were classified according to the gender, place, reasons, resolutions, and educational level. The collected material was subjected to frequency analysis. According to the results; violence from students to students take places more in school setting than outside the school borders. The violent behavior in schools is more likely to occur in classrooms, corridors, mostly in break times, by male students about personal problems or problems related with the opposite sex. It was revealed that students employ knives, stones, sticks, iron bars and these violence acts take place in front of other students. Finally, the aggression phenomena mostly occur in urban and metropolitan areas, but very rarely in rural areas or small towns. Victims or perpetrators end up being hospitalised, having complaints made in police departments or getting arrested. The findings were discussed in the light of the previous literature. Necessary intervention and prevention methods were also recommended.

Key Words: School Violence, Risk Factor for Violence, Violence in Media

* Yard. Doç. Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik A.B.D.
E-posta: sefabulut22@hotmail.com

KURAMSAL ÇERÇEVE

Okullarda yaşanan şiddet olgusu, son yıllarda farklı ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de sıkça ele alınan bir sorundur. Bu konuda yapılan çalışmalar çeşitli açılardan şiddet olgusunu açıklamayı hedeflese de, bu sorunun yaşanmasına zemin hazırlayan faktörler tam olarak anlaşılammıştır. Sorunun kültürel koşullar ve ülke gerçeği içerisinde ele alınması, önleyici tedbirlerin gerçekçi zemine oturtulmasına katkı sağlayacaktır. Araştırma kapsamında şiddet olgusu, öğrenciden öğrenciye yönelik olan ve 2001- 2006 yılları arasında görsel ve yazılı basına yansıyan olgular bağlamında ele alınmıştır. Böylece daha yaygın ve ülke geneline yansıyan olaylara ulaşmak hedeflenmiştir. Çalışma kapsamında okullarda yaşanan şiddet olaylarının dinamiklerinin anlaşılmasına, şiddetin hangi zaman diliminde, hangi ortamlarda, hangi nedenlerle ve hangi koşullarda ortaya çıktığının tespit edilmesine odaklanılmıştır. Araştırmada temel kaygı, şiddet olgusunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamak ve bağlamında daha etkili önleyici tedbirleri geliştirebilmektir.

Şiddet oldukça geniş kapsamlı bir kavramdır. Araştırmacılar şiddet tanımını kavramsallaştırarak bir çerçeveye oturtmaya çalışmışlardır. Bunlar arasında Dünya Sağlık Örgütünün tanımlaması en çok kabul görendir. Buna göre “Bir bireyin fiziksel gücünü bilinçli olarak kendisine, başkasına ya da bir grup ve topluluğa karşı gerçekten ya da tehdit amacıyla kullanması sonucunda ölüm, psikolojik zarar verme, yoksun bırakma ve gelişmesini engelleme gibi zararlı sonuçlara neden olan veya muhtemel zarar içeren davranışlardır.”

(WHO, 1996). Dünya Sağlık Örgütünün tanımlaması çok amaçlı ve kapsamlı tutulmuştur. Bu tanım bilinçli güç kullanımını, eşit olmayan güç dengelerini, sosyal ve kurumsal güç ilişkilerini de kapsamaktadır. Bu nedenle de ırkçılık, cinsiyet ayrımcılığı, kültürel baskı ve birisini görmezden gelmede şiddet sayılmaktadır. Aslında okulda görülen şiddet kavramı; zorbalıktan kavgaya, intihardan öldürmeye kadar varan geniş bir yaygınlık gösterir. Okullarda görülen şiddetin bir başka alt boyutu olarak zorbalıkta şiddette olduğu gibi, eğitimsel, psikolojik, sosyal, ve etik boyutları olan karmaşık bir problemdir. Benzer şekilde saldırganlık, bireylerin eşyalarına ya da okuldaki nesnelere yönelik de olabilmektedir. Bu duruma vandalizm denilir ve saldırganlığın nesneye yöneltilmiş boyutu olarak kabul edilir. Burada bir anlamda, okulun kurallarını, yönetmeliklerini ve personelini protesto etmek amacı vardır.

Okullara görülen şiddetin olası nedenleri arasında, ailevi problemler (Morgan, 1994), sosyal ve çevresel sorunlar (Bowen ve Bowen, 1999) ve medyanın etkisi (TV Related Volence, 1994) gösterilmektedir. Okullardaki disiplin sorunları, şehirlerdeki yoksul ve işçi sınıflarının yaşadıkları bölgelerde yoğunlaşmaktadır (Midlarsky ve Klain, 2005). Düşük sosyo-ekonomik statü, arkadaş etkisi, ailenin gerekli rehberliği sağlamaması, okul ve öğretmenlerin ilgisizliği de çocukları şiddete yöneltmektedir (Midlarsky ve Klain, 2005). Aynı şekilde kalabalık okullarda şiddetin görülme sıklığı, okul büyüklüğü ile doğru orantılı olarak artmaktadır (Leung ve Ferris, 2008). Alkol ve madde bağımlılığının şiddet üzerinde doğrudan belirleyici etkisinin olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Shepherd, Sutherland ve Newcombe, 2006). Gerçekte şiddet, pek çok faktörün birbiriyle etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Örneğin, biyolojik yatkınlıklar, etkisiz anne baba tutumları, yoksulluk, zihinsel işlevler, sosyal ve duygusal işlevsellik, kültürel etkiler ve medyanın etkileri gibi çok boyutlu nedenler vardır. Fakat bunlar içerisinde hangisinin daha etkili olduğu açıklayan tek bir kuram yoktur. Ancak çok boyutlu etkileşimden ötürü Bronfenbrenner’in önerdiği ekolojik sistem modeli, şiddet olgusunu açıklamada daha gerçekçi bir çerçeve sunmaktadır. Buna göre, şiddet davranışları sergileyen ya da şiddete maruz kalan bireyin etrafındaki iç içe geçmiş, birbiriyle etkileşim halinde olan dar ve kapsamlı birimlerin farklı dengeleri, şiddetin ortaya çıkmasını kolaylaştırmakta ya da zorlaştırmaktadır (akt: Flores,

2005). Benzer şekilde, medya ve eğlence endüstrisi aracılığıyla sık sık şiddet içeren davranışlara tanık olan gençler, giderek şiddeti olağan bir durum olarak algılamakta, diğer bir deyişle şiddeti “normalleştirmekte”, sık sık sunulan bu örnekler aracılığıyla şiddete karşı “duyarsızlaştırılmakta”dır (Capozzoli ve McVey, 2000). Midlarsky ve Klain’a (2005) göre ise okulda görülen şiddeti nedeni, toplumdaki şiddetin okula yansımadır. Bu anlayışa göre okuldaki şiddetin nedeni, toplumdaki şiddetle paralel giden ve toplumdaki şiddetin nedenleriyle büyük ölçüde örtüşen bir olgudur. Bu anlayış, okuldaki ve toplumdaki şiddeti birlikte ele almayı ve önleyici çabalara okul dışı faktörleri de dahil etmeyi önermektedir. Garbarina’a (1995) göre ise, tıpkı, havanın, suyun ve çevrenin kirlenmesi gibi sosyal çevre de kirlenmekte, şiddet, yoksulluk, depresyon, travma, umutsuzluk, mutsuzluk ve yabancılaşma gibi sorunlar çocukları ve ergenleri derinden etkilemektedir.

Şiddetin anlaşılmasında, aile ortamının ve ailenin koşulların incelenmesi de büyük katkı sağlayacaktır. Son yıllarda değişen değerlerle birlikte aileye verilen değer azalması, aile yapısının bozulması da okulda olan şiddeti etkilemiştir. Tek ebeveynli, yoksul, alkol ya da uyuşturucu bağımlısı, travmaya maruz kalmış ve duygusal sorunları olan ailelerden gelen çocuklar diğer çocuklara oranla şiddete yönelme eğilimindedirler (Gottfredson, 1997). Örneğin Asyalı ve Latin ailelerin çocuklarının şiddete yönelmelerinde etkili olan risk faktörleri Soriano ve Soriano’ya göre şöyle sıralanmaktadır; çatışmalı aile ortamı, dar gelirli aile, düşük özsaygı, iki farklı kültürü yaşıyor olmak, iletişim sorunları, disiplin aracı olarak cezanın kullanılması, ailenin okulla bağlantısının zayıf olması, çocuğun anne ve öğretmenlerinden beklentisinin düşük olması, aile içi şiddetin sık yaşanıyor olması, ailede ateşli silahlara sahip aile üyesinin olması, alkol ve ilaç kullanımı ve umutsuzluk (Eisenbraun, 2007). Gottfredson’a (1997) göre çocuklar kendi gerilim, kaygı, engellenmişlik ve öfke duygularını bastırmak için şiddete başvurumaktadırlar.

Olumsuz, acı verici ve örseleyici duyguları içeren şiddetin etkileri de, buna paralel olumsuz ve istenmeyen sonuçlar doğurmaktadır. Burada özellikle okullarda görülen öğrenci kaynaklı şiddetin, diğer öğrenciler üzerinde yarattığı etkiler incelenmektedir. Okuldaki şiddet, maruz kalanların kişilikleri üzerinde derin yaralar açmakta ve etkisi uzun süre devam etmektedir. Şiddete maruz kalma çocuğun gelişim dönemine bağlı olarak farklı sonuçlar doğurmakta, çocukların normal gelişimlerini ve öğrenmelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Şiddete maruz kalan bu çocuklar bilişsel ve sosyal açıdan sorunlar yaşamakta, beraberinde davranışlarında ciddi değişimler olmaktadır. Bu çocuklarda aynı zamanda, uyku bozuklukları, içtepisellik, sosyal ortamdan çekilme, konsantre olamama, dikkat güçlükleri ve akademik başarısızlık gibi sorunlarla karşılaşılma olasılığı artmaktadır (American Psychological Association, 1993).

Okuldaki şiddet, sadece maruz kalan kurbanlarda değil, aynı zamanda şiddeti uygulayan zorbalarda da onarılamayacak duygusal, fiziksel ve ruhsal hasarlar oluşturmaktadır (Chisholm ve Ward, 2004). Şiddet uygulayan çocuklar aslında saldırgan davranışlar göstererek, kendi travmatik deneyimlerinden kaynaklanan çaresizlik duygularını, şiddete yönelerek kapatmaktadırlar. Şiddetin sürekli yenilediği ortamlarda ise kurban zaman zaman zorba rolüne de bürünmektedir (Hoch-Espada, 1997). Aynı şekilde, okullarda şiddetin sıkça yaşanması en çok okul iklimini etkilemekte, öğrencilerin kendilerini güvende hissetme ihtiyaçlarının zarar görmesine neden olmaktadır. Cowie’ye (2006) göre bu durum, öğrencilerin en temel haklarından biri olan, “güvenli ve huzurlu eğitim hakkı” ve “eşit muamele ve saygı hakkı”nın ihlal edilmesi anlamına gelmektedir.

Şiddetin yaygınlığına ilişkin çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletlerinde şiddetin anaokulundan liseye kadar tüm eğitim seviyelerinde epidemik boyutlara ulaştığı belirtilmektedir (Harper ve Ibrahim, 1999). Araştırmacılara göre, Amerika’da okullarda görülen şiddet, bu ülkenin tarihiyle başlamış (Crews ve Counts, 1997) ve dramatik bir şekilde artma eğilimi göstermiştir (Morgan, 1994). Toch (1993) Amerika’da her yıl 85 bin okulda 3 milyon şiddet olayının olduğunu, 8. sınıfların %9’unun okula ya da spor kulübüne silah götürdüklerini, genel olarak her gün okullara 270 bin silahın girip çıktığını belirtmiştir. Noaks ve Noaks (2000) İngiltere’de Amerika’dakine benzer bir şekilde son yıllarda şiddetin kaygı yaratacak derecede arttığını ve sorun teşkil ettiğini belirtmiştir.

Ülkemizde şiddetin yaygınlığını gösteren bazı çalışmaların olması (Gözütok, Er ve Karacaoğlu, 2006; Kaymak-Özmen, 2006; Tari, Ögel ve Yılmazçetin-Eke, 2006) ve şiddetin özel bir türü olan zorbalıkla ilgili kapsamlı çalışmaların yapılması (Çınkır ve Karaman-Kepenekçi, 2003; Kapçı, 2004; Pişkin, 2003; 2006; Şirvanlı-Özen, 2006) şiddete ve şiddetin önlenmesine yönelik bir duyarlılığın geliştirilmesinde öncülük etmiştir. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2006 yılında “Okulda Şiddet” konulu bir sempozyum düzenlenmiş, şiddetin önlenmesi ve azaltılması adına alınabilecek önlemleri içeren bir genelge yayımlanmıştır (Okullarda Şiddetin Önlenmesi Genelgesi, 2006/26). Tüm bu çabaların hedefi, okullarda yaşanan şiddet olaylarının azaltılması ya da tamamen önlenmesini, engellenmesini sağlamaktır. Bu araştırma ile ülkemizde okullarda yaşanan şiddet olgusunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Buna göre bu çalışmanın temel amaçları aşağıdaki gibidir.

ÇALIŞMANIN AMACI

Çalışmanın temel amacı, Türkiye’de okullarda yaşanan şiddet olgusunu, 2001 ve 2006 yılları arasında yazılı ve görsel basına yansıyan olgular bağlamında değerlendirmektir. Bu değerlendirme ile, okullarda yaşanan şiddet olaylarının dinamiklerini anlamak, şiddetin hangi zaman diliminde, hangi ortamlarda, hangi nedenlerle ve hangi koşullarda ortaya çıktığını tespit etmek gibi alt amaçlara ulaşılması hedeflenmektedir. Bu amaçlara yönelik olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- 1) Okula ve öğrencilere yönelik şiddet olayları en çok hangi mekanlarda meydana gelmektedir?
- 2) Okulla ilgili şiddet olaylarının gün içerisinde en sık ortaya çıktığı zamanlar nelerdir?
- 3) Okul ve öğrencilerle ilgili olan şiddet olaylarının yaygınlık açısından yerleşim yerlerine göre dağılımı nedir?
- 4) Şiddet olaylarının eğitim kademelerine göre dağılımı nedir?
- 5) Meydana gelen şiddet olaylarının nedenleri nelerdir?
- 6) Şiddet olaylarında kullanılan araçlar nelerdir?
- 7) Şiddet olaylarına karışan öğrencilerin cinsiyetleri ve olaydaki konumları nelerdir?
- 8) Şiddet olayı nasıl sonuçlanmaktadır?
- 9) Şiddet olaylarının bireysel ya da grup olarak yaygınlık oranı nedir?
- 10) Şiddet olayları olduğu zaman buna şahit olan öğrenciler var mıdır?

Yukarıdaki sorulara cevap aranarak, ülkemizdeki şiddet olaylarının medyaya yansıdığı kadarıyla türü, nitelikleri, yaygınlık oranları ve şiddet olaylarının dinamikleri hakkında bilgi toplamak amaçlanmıştır. Bu nedenle yaşları 7–18 arasında olan kendisini

öğrenci diye tanımlayan okul ortamında ya da okul çıkışında şiddet olayı yaşayan gençler araştırmaya dahil edilmiştir. Bu çalışmada belirtilen yaş grubu içerisinde yer alsalar bile öğrenci statüsünde olmayan çocuk ve gençler ve okulla ilgili olmayan şiddet olayları bu çalışmaya dahil edilmemiştir. Yine şiddet olayları tanımlanırken öğrenciden kaynaklanan ve öğrenciye yönelen “öğrenciden-öğrenciye yönelik şiddet” olarak tanımlanabilecek olaylar ele alınmıştır. Okul dışındaki personelden, aileden, öğretmenden, yöneticilerden doğan şiddet olayları, öğrenciden bu kişilere yöneltilen şiddet içerikli davranışlar ve yetişkinlerin kendi aralarında sergiledikleri şiddet davranışları bu araştırma kapsamına dahil edilmemiştir.

YÖNTEM

Tüm bu soruları yanıtlamak için ise “tarihsel araştırma”(historical research) yöntemi kullanılmıştır. Bu method bazen “arşiv araştırması” olarak da adlandırılmaktadır. Tarihsel araştırma yöntemi gündelik ya da gelecekteki olayların geçmişle ilişkilerini, nedenlerini, etki eden etkenleri ve gözlenen eğilimleri tespit etmek için yapılan sistematik veri toplama ve bunları değerlendirmeye dayanmaktadır. Pek çok eğitim uygulamaların, teorilerin ve sorunların geçmiş olayların ışığında değerlendirildiğinde daha iyi anlaşıldığı gözlenmiştir (Gay, 1996). Tarihsel araştırma yönteminde de kullanılan basamaklar aynı diğer araştırma yöntemlerinde olduğu gibidir. Bu yöntemde de önce problem tanımlanır, hipotezler formüle edilir, test edilir ve sonuçta hipotezler doğrulanır ya da reddedilir (Gay, 1996). Tarihsel hipotezlerin direk olarak test edilmesi her zaman mümkün değildir. Sorulan sorulara bulunacak cevaplar toplanacak bilgiler üzerine temellendirilebilir (Hopkins ve Antes, 1990). Arşiv araştırması yöntemi kullanılarak, veriler ulusal düzeyde yayın yapan gazete ve TV kanallarının internet sayfaları incelenmiş ve frekans analizi yaklaşımıyla değerlendirilmiştir.

Okullarımızda görülen şiddet olgusunu incelemek amacıyla 2001 yılından başlamak üzere son 5 yılda okullarda olan şiddet olayları Türkiye’de ulusal düzeyde yayın yapan 16 gazete (Akşam, Dünya, Düden Bugüne Tercüman, Halka ve Olaylara Tercüman, Güneş, Hürriyet, Milliyet, Posta, Radikal, Sabah, Star, Takvim, Türkiye, Vatan, Yeni Şafak ve Zaman) ve yine ulusal düzeyde yayın yapan 11 TV kanalının (ATV, CNN Türk, Haber Türk, Kanal D, Kanal 7, NTV, Sky Türk, STV, Show TV, TV8 ve TRT) internet sayfaları taranarak tüm şiddet içerikli haberler toplanmıştır. Tarama esnasında herhangi bir karışıklığın olmaması için aylar ve günleri ayrı ayrı gösteren bir tablo hazırlanmış ve hazırlanan liste bağlamında gün gün ilerlemek suretiyle tarama tamamlanmıştır. Taramalar esnasında araştırma amacına uygun olarak, öğrencilerin karıştığı ve okulla bağlantılı şiddet olaylarının tek tek çıktısı alınmıştır. Yine şiddet olaylarının sayımında tekrarlı sayımlar olmaması için, bütün gazete ve TV kanalların taranmasında ay ay, ilerleme yoluna gidilmiş. Örneğin, 2001 yılı Ocak ayının ilk gününden itibaren bütün veriler tek elden toplanmış; böylece tekrarlı sayımlar engellenmiştir. Aynı olay farklı TV kanallarında ve gazetede yer almış ise tek bir şiddet vakası olarak bütünleştirilerek değerlendirilmiştir. Böylece gün-gün, ay -ay ve yıl- yıl sistematik olarak, olası tüm olgularda tekrarlı sayımları önleyerek taranmıştır. Ardından araştırmacı ve aynı alandan bazı meslektaşlarının uzman kanısına başvurarak ve okul şiddetini ele alan yapılmış diğer çalışmaları da temel alarak oluşturulan anket formatına göre ikincil bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirmede, örneğin şiddet olayına katılanların cinsiyeti, şiddet olayının gerçekleştiği mekan, zaman dilimi ya da ay gibi önceden kestirilebilecek kategoriler ön değerlendirmeye oluşturulmuştur. Değerlendirmede yalnızca, “olayın oluş nedeni” gibi çok sayıda seçeneğin olabileceği boyut, önce bütün nedenler frekans analizi ile tüm nedenleri içerecek şekilde değerlendirilmiş, ardından tablollaştırılırken, “sözel cinsel taciz”, “laf atma” adı altında sunulan haberler, tek bir kategoride ve her iki başlığı içerecek şekilde örneğin

“cinsel taciz- laf atma” şeklinde verilmiştir. Aynı değerlendirme boyutunda bazı benzer nedenleri gruplandırma yoluna da gidilmiştir. Örneğin, yazılı ve görsel basında doğrudan “kız meselesi” olarak geçen ya da sevgili ilişkisinin olmadığı, ancak laf taşıma, sevgilisine asılma, sevgilisi hakkında kötü konuşma vb. olarak tanımlanan durumlar “kız meselesi yüzünden çatışma” gibi tek başlık altında toplanırken, flört, çıkma ilişkisinden kaynaklanan ya da sevgilisine karşılık bulamama ya da ilişkiye dair sorunlardan kaynaklanan şiddet olayları “kız- erkek ilişkisi-platonik aşk” adı altında sınıflandırılmıştır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen değerlendirmenin sonuçları aşağıda verilmiştir.

BULGULAR

Türkiye’deki yazılı ve görsel basına yansıyan 2001-2006 yılları arasındaki okul ve öğrencilerle ilgili şiddet haberlerinden, öğrenciden öğrenciye yönelen şiddet olaylarının değerlendirildiği çalışmada, araştırma amacına özgü koşulları karşılayan toplam 302 haber tespit edilmiştir. Daha sonra tespit edilen 302 şiddet olayı araştırmanın değerlendirmeyi amaçladığı, yukarıda verilen boyutlara göre değerlendirmeye alınmıştır. Buna göre değerlendirilen ilk boyut, görsel ve yazılı basına yansıyan olayların meydana geldiği yerdir.

Tablo -1: Şiddet Olaylarının Oluş Yeri (Okul İçinde)

Olayın Oluş Yeri (Okul İçi)	f (225)	%
Sınıf	106	47
Koridor	75	33
Tuvalet	26	12
Atolye-laboratuvar	18	8

1) Şiddet olaylarının meydana geldiği yere göre yapılan değerlendirmede, toplam 302 şiddet olayının 225’i (%75) okul binası içerisinde, 77’sinin (%25) ise, okul binası dışında gerçekleştiği görülmüştür. Buna göre şiddet olaylarının % 74’ü okul binası içinde meydana gelmiştir. Söz konusu yıllarda, görsel ve yazılı basına yansıyan toplam şiddet olaylarının % 26’sı ise okul binası dışında gerçekleşmiştir. Okul binası ve okul binası dışında meydana gelen ve basına yansıyan şiddet olayları, oluş yerlerine göre incelendiğinde ise şu sonuçlarla karşılaşılmıştır. Görsel ve yazılı basına yansıyan okul binası içinde gerçekleşmiş şiddet olaylarının % 47’si sınıflarda meydana gelmektedir. Bunu % 33 ile koridorlar, %12 ile tuvaletler, % 8 ile atölyeler ve laboratuvarlar takip etmektedir.

Tablo -2: Şiddet Olaylarının Oluş Yeri (Okul Dışında)

Olayın Oluş Yeri (Okul Dışı)	f (77)	%
Sokak	38	49
Yurt-yatılı pansiyon	23	30
Kafe	9	12
Dersane	7	9

Ele alınan şiddet olaylarında, okul binası dışında gerçekleşen vakaların hangi ortamlarda meydana geldiğine dair yapılan ikincil bir değerlendirme yapılmıştır. Buna göre okul binası dışında gerçekleşen şiddet olaylarının yaklaşık yarısı (% 49) sokakta, kalan %30’u yurt- yatılı pansiyon gibi yaşam alanlarında, % 12’si kafede ve % 9’u dershanede gerçekleşmiştir.

Tablo-3: Şiddet Olaylarının Gerçekleştiği Zaman

Olayın Gerçekleşme zamanı	f	%
Okul Çıkışında ve sonrasında (-77)	114	40
Tenefüste	122	38
Ders Esnasında	66	22

2) Olayın olduğu zaman açısından yapılan değerlendirmede ise; olayların en çok tenefüste gerçekleştiği, en az ise sınıfta ders esnasında gerçekleştiği görülmüştür. Buna göre söz konusu yıllarda meydana gelen ve basına yansıyan şiddet olaylarının % 40'ı tenefüste, % 38'i okul çıkışında ve okuldan sonraki zaman dilimi içerisinde ve %22'si ise ders esnasında meydana gelmektedir. Toplam 302 şiddet olayınının 77'sinin okul dışı ortamlarda meydana geldiği düşünülürse, okul çıkışı ve sonrasında meydana gelen 114 olaydan,77'si okul dışı ortamlarda meydana gelmiş ve 37 olay ise okulların eğitim öğretimi tamamladığı, okuldan ayrılma aşamasında meydana geldiği sonucuna ulaşılabilir.

Tablo-4: Şiddet Olaylarının Gerçekleştiği Yerleşim Yeri

Olayın Oluş Yeri	f (302)	%
Şehir	107	35
Büyükşehir- metropol	93	32
İlçe	90	30
Köy-kasaba-belde	12	4

3) Şiddet olaylarının meydana geldiği yerleşim yerine göre yapılan değerlendirmede ise şu sonuçlar alınmıştır. Buna göre söz konusu yıllarda meydana gelen, görsel ve yazılı basına yansıyan şiddet olayları en çok şehirlerde (%35), ikinci olarak büyükşehir ve metropollerde (32), daha azı ilçelerde (%30) ve çok daha azı köylerde, kasaba ve beldeelerde (%4) meydana gelmiştir.

Tablo-5: Şiddet Olaylarının Eğitim Basamaklarına Göre Dağılımı

Eğitim Basamağı	f (302)	%
İlk öğretim	155	51
Orta öğretim	147	49

4) Araştırma kapsamında söz konusu yıllarda ve basına yansıyan olayların hangi eğitim seviyesinde, ne oranda meydana geldiği de araştırılmıştır. Buna göre şiddet olayları her iki öğretim basamağında benzer oranlarda meydana gelmektedir. İlk öğretim düzeyinde yaşanan ve basına yansıyan 155 (%51) olaya karşılık, orta öğretim basamağında 147 (%49) şiddet olayı ortaya çıkmıştır.

Tablo-6: Şiddet Olaylarının Nedenleri

Şiddet Olayının Nedeni	f (302)	%
Tartışma –küfretme-vurma	138	46
Cinsel Taciz –laf atma	64	21
Kız Meselesi	41	14
Kız-Erkek İlişkisi –platonik aşk	29	10
Haraç Toplama	21	7
Gurur ve Namus Olayı	9	3

5) Şiddet olaylarının nedenlerine bakıldığında ise; en çok tartışma-küfretme-vurma 138 (% 46), cinsel taciz, laf atma 64 (% 21), kız meselesi yüzünden kavga 41(% 14),), kız-erkek ilişkisi-platonik aşk 29(% 10), haraç toplama 21(% 7), gurur ve namus olayı 9 (% 3) gibi nedenlerin şiddeti doğurduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo-7: Şiddet Olaylarında Kullanılan Araç-Gereçler

Şiddet Olayında Kullanılan Araç-Gerçler	f (302)	%
Bıçak	209	69
Sopa-taş-demir çubuk	58	19
Silah -av tüfeği	29	10
Jilet -falçata	9	3
Ütü-şişe-sandalye	8	3

6) Araştırmada cevaplandırılmaya çalışılan bir diğer soru, şiddet olaylarında hangi tür araçların, ne sıklıkta kullanıldığıdır. Buna göre şiddet olaylarında en çok bıçak (209) kullanılmaktadır. Bu sayı toplam şiddet olaylarının % 69'una karşılık gelmektedir. Şiddet olaylarında daha az sıklıkla kullanılanlar ise sırasıyla, sopa-taş-demir çubuk 58 (% 19), ateşli silah-av tüfeği 29(% 10), jilet-falçata 9 (% 3), 8 ütü-şişe-sandalye (% 3) gibi materyallerdir.

Tablo-8: Saldırganların Cinsiyeti

Saldırganların Cinsiyeti	f (302)	%
Erkek	273	90
Kız	29	10

7) Şiddet olaylarına karışan tarafların cinsiyeti açısından yapılan değerlendirmede ise, şiddet olayında saldıran ve olayları başlatan pozisyonunda yer alanların büyük bir çoğunluğunun (% 90) erkek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda değerlendirilen olaylarda yer alan saldırganların sadece % 10'u (29) kız öğrencilerdir.

Tablo- 9: Mağdurların Cinsiyeti

Mağdurların Cinsiyeti	f (302)	%
Erkek	236	78
Kız	66	22

Araştırma kapsamında incelenen şiddet olaylarında yer alan mağdurların cinsiyetine göre yapılan değerlendirmede, şiddetin yöneltildiği taraf olan mağdurların % 78'i (236) erkektir. Bu olaylarda şiddete maruz kalan öğrencilerin %22'si (66) ise kız öğrencilerdir.

Tablo-10: Şiddet Olaylarının Nasıl Sonuçlandığı

Olayın Sonuçlanması	f (302)	%
Hastaneye gitme	160	53
Polise şikayet	100	33
Tutuklama	21	7
Rapor alma	17	6
Disipline gitme	4	1

8) Araştırma kapsamında incelenen şiddet olaylarının nasıl sonuçlandığı da değerlendirilmiştir. Buna göre basına yansıyan ve söz konusu yılları kapsayan şiddet olayları en çok hastaneye gitme ile (% 53) sonuçlanmıştır. Bu durum şiddet olaylarının sonucunda hastaneye gitmeyi gerektirecek kadar ciddi bir durumu akla getirmektedir. Bunun dışında 302 olaydan 100'ü polise şikayetle, 33'u (%7) tutuklama ile, 17 si (% 6) rapor almayla ve 4'ü (% 1) ise disipline gitmeyle sonuçlanmıştır.

Tablo-11: Şiddet Olaylarına Katılanların Sayısı

Şiddet Olaylarına Katılanların Sayısı	f (302)	%
Tek Saldırgan	161	53
Grup/Çete	141	47

9) Araştırma kapsamında değerlendirilen şiddet olaylarına katılanların sayısı da değerlendirilen boyutlardan biridir. Buna göre, meydana gelen saldırı olaylarının 161'i (%53) tek bir saldırgan tarafından, 141'i (%47) ise bir grup ya da çete tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tablo-12: Şiddet Olaylarına Şahit Olanların Sayısı

Şiddet Olaylarına Şahit Olanların Sayısı	f	%
Başkalarının Gözü Önünde	218	72
Kişi Yalnızken (şahit yok)	84	28

10) Son olarak, şiddet olayının gerçekleşmesi esnasında etrafta birilerinin olup olmadığı, diğer bir deyişle, şiddet olayının başkalarının gözü önünde ya da birey yalnızken gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği de değerlendirilmiştir. Kurbanlar açısından, maruz kalınan saldırıların 218'i (% 72) başkalarının gözü önünde, 84'ü (% 28) ise birey yalnızken gerçekleşmiştir.

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Okullarda şiddet olgusunun varlığının yaygınlık açısından bir sorun olarak kabul edilmesi, bu olgunun anlaşılmasını sağlayacak araştırmaları da zorunlu kılmaktadır. Bu konuda özellikle son yıllarda yapılan bilgilendirici ve değerlendireci çalışmalar, okul ortamında yaşanan şiddetin boyutları, dinamikleri ve nedenleri konusunda aydınlatıcı bilgiler vermektedir. Bu çalışmada, okulda yaşanan şiddet olgusu özekkikle öğrenciden öğrenciye yönelik şiddeti içerecek şekilde ve şiddetin belli bir zaman diliminde basına yansıdığı oranda değerlendirilmiştir. Dolayısıyla bu araştırmanın bulgularını, basın yayın organlarının şiddeti yayınlama konusunda seçici davrandıkları, yaygın şiddet olayları yerine, daha az rastlanan olayları, satış ve izlenme oranları gibi kurumsal kaygılarla daha çok yayınlama eğiliminde oldukları bilgisi (Rodgers ve Thorson, 2001, akt: Akbaba-Altun, Güneri ve Erdur-Baker, 2006) bağlamında düşünmek ve ele almak yerinde olacaktır.

Bu bağlamda okulda öğrenciden öğrenciye yönelen şiddetin ele alındığı çalışma sonuçlarına göre, şiddet en çok okul binası içinde gerçekleşmektedir. Basın-yayın organlarına yansıyan beş yıllık zaman dilimindeki bu boyutta yer alan şiddet olaylarının % 75'ine karşılık gelen bu oran, öğrencilerin birbirlerine daha çok okul ortamında şiddet uyguladığını göstermektedir. Öğrencilerin bir arada olduğu ve zamanlarının büyük bir bölümünü geçirdikleri okul ortamı aynı zamanda, belli bir zaman dilimini (eğitim basamağına göre 3 yıl-4 yıl) birlikte geçirmek zorunda oldukları ve sorunsuz bir iletişim içerisinde olmaları beklenen bir kurumdur. İnsanların büyük bir çoğunluğu iletişim halinde oldukları kişilerle sorunlar

yaşamaktadır. Genel olarak çatışmanın en çok, kıt kaynakların paylaşılması konusundaki anlaşmazlıklardan ve kişilerin, kişisel tercihlerindeki farklılaşmalardan kaynaklandığı kabul edilmektedir. Okullarda öğrencilerin kaynakları paylaşımı konusunda net kuralların olması ve kişisel tercihlerindeki farklılıkları barışçıl yollarla çözümlenmeyi öğrenmesi çatışma olasılığını daha aza indirmeye yardımcı olacaktır. Okul iklimini çatışmadan uzak, destekleyici ve güvenli yerler haline getirmek, öğrenci ile ilgili olan tüm tarafların ortak kaygısı olmalıdır. Bu bağlamda ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığının şiddeti önleme konusundaki çabaları ve okulların pozitif okul iklimi yaratma konusundaki çalışmaları, öğrencilerin güvenli okul hakkını karşılamaya dönük tedbirler olarak ele alınabilir.

Bu çalışmada elde edilen bir diğer bulgu ise, şiddetin okul dışı ortamlarda daha az yaşandığıdır. Pişkin tarafından (2006) yapılan ve şiddetin özel bir türü olan zorbalığın araştırıldığı bir çalışmada da, sözel zorbalığa uğrama oranının en fazla olduğu yer %58,2 ile sınıf içi, % 41,7 ile okul alanı ve bahçe olarak bulunmuştur. Bu araştırma kapsamında değerlendirilen tüm şiddet olaylarının % 25'i (77) okul dışı ortamlarda gerçekleşmiştir. Ancak bu durumun kültürel bir eğilim olup olmadığını anlayabilmek için, diğer ülkelerde yapılmış çalışmalarla karşılaştırma yapmaya ihtiyaç vardır. Örneğin Krauss, Krauss, O'Day ve Rente (2005) tarafından yapılan bir çalışmada öğrencilerden kaynaklanan toplam şiddet olaylarının % 64'ü okul dışında ve % 36'sında okul içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de yaşanan öğrenci kaynaklı şiddetin ele alındığı bu çalışmada şiddet olaylarının daha çok okul ortamında yaşandığının tespit edilmesi, okulların kendi dinamikleriyle ve eğitsel sitemin ve kültürel yapının dinamikleriyle açıklanabilir. Böylesi bir farklılığın açıklanması, şiddete yönelik önlemlerin ele alınmasında hangi boyutların odağa alınacağını gösterebilir. Ancak öncelikle bu farklılığın neden kaynaklandığını ortaya koyacak ek çalışmalara ihtiyaç vardır.

Araştırmada ulaşılan bir diğer bulgu ise, okul ortamından yaşanan şiddetin en çok sınıflarda, koridorlarda ve tuvaletlerde yaşandığı bilgisidir. Tuvalet ve koridor gibi nispeten kontrolün daha zor olduğu ortamlardaki şiddet olayları anlaşılabilirse de, sınıflarda yoğun sorun yaşanması çelişkili durmaktadır. Ancak araştırmanın bir diğer bulgusu olan şiddetin yaşandığı zaman dilimi olarak, meydana gelen olayların büyük bir kısmının teneffüslerde (% 40), okul çıkışında ve sonraki zamanlarda (% 38) gerçekleştiği bilgisi dahilinde yapılacak yorumlar, sınıflarda yaşanan şiddet olaylarının nispeten daha azının ders esnasında yaşandığını düşündürmektedir. Nitekim bütün şiddet olaylarının % 22'si ders esnasında gerçekleşmiştir. Bunun anlamı şiddetin daha çok, okul sınırları içerisinde, daha az yetişkin kontrolünün olduğu ortamlarda ve zaman dilimlerinde olduğudur. Bu bulgu dışsal bir denetim olarak yetişkin kontrolünden ziyade, öğrencilerinin kendilerini ve öğrencilerin birbirlerini kontrol ettiği bir sistemin kurulmasının daha etkili olacağına işaret etmektedir. Nitekim şiddeti önlemeye yönelik çabalardan bir çoğu öğrenci katılımını ve öğrenci denetimini önermektedir (Değirmencioğlu, 2006; Eisenbraun, 2007; Goldstein, Palumbo, Striepling ve Voutsinas, 1995). Bunu önlemek için diğer yazarlarında önerdiği gibi; çocukların okul saatlerinden sonra neler yaptıklarının ve nerelere gittiklerinin bilinmesi gerekmektedir (Flores, 2005). Okuldan sonra çocukların gözetim altında okul etkinlikleri ve etüt saatleri yaparak enerjilerini uygun etkinliklere yönlendirilmelerine yardımcı olunmalıdır.

Okul dışında gerçekleşen şiddet olaylarının, en çok sokakta yaşandığı ise araştırmanın bir diğer bulgusudur. Bu, tüm şiddet olaylarının (302) yaklaşık % 13'üne (38) karşılık gelmektedir. Bunu sırası ile yurt-yatılı pansiyon, kafeterya ve dersane gibi yaşam alanları takip etmektedir. Bu bilgi, okul sisteminin kendisinden sonra, sokakların şiddete zemin hazırlayan ortamlar olarak ele alınmasını gerektirmektedir. Öğrenciden öğrenciye yönelik şiddetin belli bir oranının yansıdığı sokaklarda, şiddeti azaltabilmek için tüm toplumun ve emniyet güçlerinin birlikte çalışmaları uygun olacaktır.

Görsel ve yazılı basına yansıyan şiddet olaylarının yaşandığı yerleşim yerlerini dikkate alarak yapılan değerlendirme, şiddetin dinamiklerini anlamada ipucu olabilecek sonuçlar vermektedir. Değerlendirmeye alınan tüm şiddet olayları içerisinde köy ve kasaba gibi küçük yerleşim yerlerinde geçen 12 (%4) şiddet olayı söz konusudur. Bu sonuç, küçük yerleşim yerlerinde şiddet olaylarının daha az yaşandığı şeklinde yorumlanabilir. Ancak bu ortamlarda yaşanan şiddet olaylarının basına yansıma olasılığının daha az olduğu şeklindeki bir karşı yorum ihtimaline karşılık daha ayrıntılı çalışmalara ihtiyaç vardır. Ancak buna rağmen, ilçe, şehir, Büyükşehir ortamları aynı bağlamda değerlendirilecek olursa, ortaya net bir sonuç çıkacaktır; araştırma kapsamında ele alınan tüm şiddet olaylarının neredeyse tamamının (%96) nispeten kalabalık yerleşim yerlerinde gerçekleştiğidir. Bu bulgu ise, söz konusu şehirlerin göç alıp almadığı, ekonomik dengelerin nasıl olduğu ve şehrin kendi dinamikleri ve kültürel ortamının şiddete zemin hazırlayıp hazırlamadığı bağlamında ele alınmalıdır. Örneğin Midlarsky ve Klain'ın (2005) belirttiği gibi okuldaki şiddetin, toplumdaki şiddetten ayrı düşünülmesi imkansız ise, bu ortamlarda, okuldaki öğrenciler arasındaki şiddeti tetikleyici hangi öğelerin olduğu bilinip, önlem alınmalıdır. Bu araştırma kapsamında elde edilen bulgu da, şiddetin tüm yerleşim yerlerinde, tüm toplum kesimlerinde ve birçok ülkede benzer eğilimde olduğu (Kingery, Coggeshall ve Alford, 1998) bilgisi ile çelişmektedir. Yerleşim yerlerinin şiddet üzerindeki olası etkilerinin daha ayrıntılı çalışılmasına ihtiyaç vardır.

Bu çalışmada ilk ve orta öğretimde yaşanan şiddet olgusu ele alınmıştır. Buna bağlamda 7-18 yaş grubuna giren bütün öğrenciler, okulda şiddet olgusunun tarafları olabilecektir. Araştırmada yaşa bağlı bir değerlendirme yapılmadığı için, hangi yaş grubundakilerin, hangi nedenlerle şiddete yöneldiği bilinmemektedir. Buna karşın tüm şiddet olayların ortaya çıkış nedenlerini ele almak mümkün olmuştur. Buna göre okullarda yaşanan ve basına yansıyan şiddet olaylarının en önemli nedeni, tartışma, küfretme ve fiziksel olarak vurma gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bu bulgu, araştırmanın bir diğer bulgusu dikkate alınarak yorumlandığında daha anlamlı olacaktır. Araştırmaya göre, şiddete en çok yönelenler de (%90), şiddetin en çok mağduru olanlar da (%78) erkek öğrencilerdir. Erkek öğrencilerin daha çok fiziksel saldırı ve doğrudan sözel saldırganlık gibi kolay gözlenebilen saldırganlık türlerini seçmesi, kız öğrencilerin ise daha çok anlaşılması güç olan sosyal ve ilişkisel saldırganlığa grup halinde başvurdukları bilgisi (Naito ve Gielen, 2005) sonucu bu bağlamda yorumlamayı gerektirmektedir. Bu çalışmada, ikinci olarak şiddeti doğuran nedenler cinsellikle bağlantılı nedenlerdir. Son yıllarda özellikle medyanın da olası etkisiyle, okullarda görülen disiplin sorunları içerisinde cinsel içerikli olaylarda artış gözlenmektedir. Okulda ya da okula giderken gelirken görülen cinsel içerikli şakalar, saygısızca yapılan yorumlar, istenmeyen dokunmalar cinsel taciz sayılmaktadır (Fineran, 2002). Bu çalışmada cinselliğe dair cinsel taciz, laf atma, kız meselesi, platonik aşk, kız-erkek ilişkilerinden kaynaklanan nedenler, tüm şiddet olaylarının yarıya yakın bir kısmını oluşturmaktadır. Bu sonuç özellikle ilk öğretim ikinci kademe ve orta öğretimde cinsel ilgide artış ile açıklanabilir. Ancak yine de, cinsellikle bağlantılı nedenler kendi içinde sınıflandırılarak incelenmesi daha anlamlı bulunmuştur. Buna göre, cinsel taciz, laf atma gibi cinsel zorbalığı içeren davranışlar, cinsellik kaynaklı şiddet olaylarının başlıca nedenleridir. Ardından, kız meselesi gibi flört ilişkisi içerisinde olmayan taraflarca yaşanabileceği düşünülen nedenler ve son olarak, flört ilişkisi içerisinde ya da hayali ve/veya olası bir flört ilişkisinden kaynaklanan nedenler şiddet nedeni olmuştur. Çoğunlukla erkeklerin cinsellik bağlamı saldırganlıkta zorba, kızların ise kurban durumunda olduğu (Fineran, 2002) düşünülürse, kızların erkek arkadaşları tarafından yapılan sözel ve cinsel baskı ve zorlamalarla, görünür bir şekilde rahatsız etme, sözel olarak teklif ederek ya da yorum yaparak rahatsız etme, fiziksel olarak istenmeyen dokunmalar ve

sürtünmelerle karşı karşıya kaldığı düşünülebilir. Özellikle bu tarz şiddet içeren davranışlar var olan bir olan bir ilişkiden kaynaklandığı durumlarda belirlenmesi zor olmaktadır. Diğer taraftan kız öğrenciler utandıkları, çekindikleri için cinsel nitelikli baskı veya sözel tacizleri ailelerine ve öğretmenlerine söylemekten çekinebildikleri (Fineran, 2002) bilgisi düşünülürse, ortaya çıkan olayların, gerçek sorunun sadece bir kısmını oluşturduğu düşünülebilir. Coker ve ark. (2000) yılında 9-12 sınıflar arasında 5414 öğrenciyle yaptıkları araştırma da öğrencilerin % 12 si kız ve erkek arkadaşlarıyla paylaştıkları romantik ilişkiden şiddet görmüşlerdir. Başka bir çalışmada ise, ergenlerin %30.7'si flört ilişkisi içerisinde şiddete maruz kaldıklarını bildirmişlerdir (Shawn ve ark. 2008). Bu çalışmada şiddet olayına kızların, saldırgan (%10) ya da kurban (%22) olarak katılma oranı erkeklere göre çok daha azdır. Buna karşın saldırgan ve mağdurların bütün şiddet olaylarında daha çok erkekler olması, cinsellikle bağlantılı şiddet olaylarında da erkeklerin belirleyici olduğunu düşündürmektedir. Bu sonuçlar, şiddet kurbanı olma açısından kız öğrencileri, şiddetin önlenmesi açısından ise erkek öğrencileri hedef grubuna almayı akla getirmektedir. Okulda ya da okula giderken gelirken görülen cinsel içerikli şakalar, saygısızca yapılan yorumlar, istenmeyen dokunmalar cinsel taciz sayılmaktadır. Cinsel zorbalar çoğunlukla kurbanın sınıf arkadaşları veya okuldaki diğer öğrencilerdir. Cinsel olarak rahatsız edilmek ise, öğrencilerde okula gitmek istememe, okulda tekrar aynı olayı yaşama korkusu, cinsel yollarla bulaşan hastalıklar, hamilelik, madde kullanımı gibi fiziksel belirtilerin yanında, intihara teşebbüs, intihar eğilimleri, yeme bozuklukları, düşük kendine saygı, olumsuz duygular, düşük yaşam kalitesi, somatik semptomlar, travma sonrası stres bozukluğu gibi ruh sağlığı sorunlarına yol açmaktadır (Krauss, Krauss, O'Day ve Rente, 2005). Bu bulgular, soruna yönelik önlem almanın gereğini ortaya koymaktadır.

Şiddet olaylarında kullanılan araçların neler olduğu yönünde yapılan değerlendirmede ise, en çok bıçak kullanıldığı görülmektedir. Ateşli silahlara göre ulaşılması daha kolay olan ve ölümlerle sonuçlanabilen şiddet olaylarına neden olan bu durum, okullardaki güvenlik zafiyetini akla getirmektedir. Nitekim, Tarı, Ögel ve Yılmazçetin-Eke (2006) tarafından yapılan bir çalışmada ise lise 2. sınıf öğrencilerin %22,7'sinin yanlarında bıçak, çakı gibi kesici alet taşıdığını bildirmesi, bu öğrencilerin olası bir şiddet durumu için hazırlıklı olduğunu düşündürmektedir. Aynı çalışmada en az bir kez başkasını yaralayan öğrencilerin oranı ise, %26'dır.

Şiddet olaylarında ikinci sırada en fazla kullanılan sopa- taş,-demir çubuk gibi materyaller, daha az kasıtlı bir davranışı düşündürmektedir. Bütün şiddet olaylarının yaklaşık %10'una denk gelen silah ya da av tüfeği gibi ateşli silah kullanma, bu silahların elde edilebilirliği açısından değerlendirilmelidir. Midlarsky ve Klain (2005), bazı ülkelerde ateşli silahların şiddet olaylarında kullanılan en yaygın malzeme olduğunu ortaya koymasına karşılık, ülkemizde çok daha azına karşılık gelen bir oranının olması sevindiricidir. Ancak bu oran, insanların içini rahatlatacak bir oran değildir. Aksine benzer bir eğilimin ülkemiz açısından da geçerli olabileceğini düşündürmektedir. Zira, Ankara'da üç farklı lisede yapılan bir çalışmada üst sosyoekonomik seviyede (SED) gençlerin %29'u, orta SED'de % 18,8'i ve alt SED'de % 12,9'u silah taşıdıklarını ifade etmişlerdir (Özcebe, Çetkin ve Güner, 2006). Bunun anlamı, ateşli silahların kullanıldığı şiddet olaylarının daha yüksek bir olasılık barındırdığıdır. Bu bulgu, yasal ya da eğitsel düzenlemelere dair önemler alınmadığında daha ciddi sonuçların ortaya çıkabileceği anlamına gelmektedir. Bunların dışında, falçata ve jilet gibi okullarda resim, iş teknik gibi derslerde kullanılabilen malzemenin ya da, ütü, şişe, sandalye gibi daha az kasıtlı ve hazırlıklı bir şiddet olayını düşündüren malzemelerin kullanılması şiddetin önlenmesi boyutunda göz önünde bulundurulabilir. Bu bulgular eşliğinde, daha az içtepsel davranma, öfke kontrolü gibi becerilerin öncelikle ele alınması önerilebilir.

Olayları sonuçları açısından değerlendirecek olursak, oldukça büyük bir kısmı yaralama veya ciddi yaralanmayla ilgilidir. Şiddet mağdurları uğradıkları zarardan dolayı hastaneye gitmek zorunda kalmışlardır. Bu durum tüm olayların yarısından fazlasında görülmüştür. Yine olayın failleri ya tutuklanmış ya da polise şikayet edilmiştir. Ülkemizde yapılan ve üç farklı basın kuruluşundan elde edilen şiddet olaylarının incelediği bir çalışmada da, ölümlerle sonuçlanan şiddet olaylarının vurgulanması (Akbaba-Altun, Güneri, Erdur- Baker, 2006) şiddetin ölüme varan sonuçlarını göz önünde bulundurmaya gerektirmektedir. Bu telef edilemez bir sonuçtur ve sorunun ciddiyetini gözler önüne seren bir nedendir.

Saldırganlığın bireysel ve grup olarak uygulanmasına bakıldığında ise saldırıların yarısından biraz fazlası bireysel olarak yapılmaktadır. Grup halinde yapılan saldırılar neredeyse bireysel saldırılara ulaşmaktadır. Erkekler açısından bakıldığında, öğrenciler arasında meydana gelen çeteleşme akla gelmektedir. Özellikle ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkilerinin önem kazanması, akran baskısını da düşündürmektedir. Bu yıllarda öğrenciler hayır deme becerilerinin öğretilmesi ve kişisel sınırların korunması konusunda duyarlılık kazandırılması, şiddetin azaltılmasında dolaylı bir çıkış yolu olarak kullanılabilir.

Son olarak, şiddet olaylarının yaşanması sırasında, olaya şahit olan tarafların olup olmadığı açısından değerlendirme yapılacaktır. Ele alınan olguların büyük bir çoğunluğunda (%72) sanılanın aksine şiddet olayı başkalarının gözü önünde gerçekleşmiştir. Sosyal psikolojideki grup araştırmalarından çıkarılan sonuçlar bağlamında ele alındığında, şiddet olaylarında izleyicilerin olması hızlandırma etkisi yaparak, şiddeti uygulayanları uyardığı ve cesaretlendirdiği şeklinde yorumlanabilir. Gerçekte, okul ortamında yaşanan şiddet ve zorba davranışlarda bir kısmın destekleyici görevi görmesi beklenmektedir. Örneğin Olweus tarafından yapılan ve şiddetin özel bir türü olan zorbalık türleri sınıflamasında olaya katılmayan, seyirci ya da cesaretlendirici konumunda olan bir grubun varlığından söz edilmektedir (Pişkin, 2003; 2006). Bu öğrencilerin şiddeti kanıksadığı şeklinde yorumlanabileceği de, şiddeti izleyen sessiz çoğunluk, desteklenip, bilinçlendirilirse şiddete karşı duracak çoğunluk olarak da düşünülebilir. Nitekim şiddetin önlenmesine yönelik neredeyse bütün önerilerde, öğrenci katılımından ve öğrencilerin sürece katkı yapmasını gerektiren uygulamalardan (Değirmencioğlu, 2006; Eisenbraun, 2007; Goldstein, Palumbo, Striepling ve Voutsinas, 1995) söz edilmektedir.

Okulda yaşanan, öğrenciden öğrenciye yönelik şiddetin bazı temel değişkenler bağlamında değerlendirmesini amaçlayan bu çalışmanın sonuçlarından çıkartılabilecek sonuçlar, sorunun anlaşılması ve sorunun önlenmesinde, ilgili başka bulguların sonuçları ile birlikte kullanılabilir. Örneğin araştırma kapsamında bu tür şiddet olaylarının daha çok okul sınırları içerisinde, mesai saatleri dahilinde yaşandığının anlaşılması, bu boyutları dikkate alan okul ortamına yönelik düzenlemeleri düşündürmektedir. Özellikle tenfüs, okul çıkışı gibi yetişkin kontrolünün daha az olduğu zamanlara yönelik tedbirlerin artırılması da önerilebilir.

Bu çalışma bağlamında, şiddetin daha yoğun yaşandığı, kalabalık yerleşim yerlerine yönelik önlemlerin artırılması, bu bölgelerde yaşayan çocukların risk faktörleri bağlamında öncelikli olarak ele alınmasını gerektirmektedir. Okul şiddeti toplumdaki tüm kesimlerin ortak bir sorumluluğudur. Ortak sorumluluk kavramı en çok, Amerika'nın bazı eyaletlerinde yaşanan ve bir çocuğun diğer okul arkadaşlarını ateşli silahlarla taradığı olaylardan sonra ele alınmıştır. Bu konuda yazan Lickel, Schamer ve Hamilton (2003) ortak sorumluluğu, istenmeyen sonuçlara yönelik olarak bütün kişilere paylaştırılmış yükümlülükler olarak tanımlamıştır. Böylece ortak sorumluluk hem kolaylaştırıcı, teşvik edici unsurları azaltmak, hem de istenmeyen sonunun ortaya çıkmasını engelleme konusunda etkin çalışmayı içermektedir. Bu bağlamda şiddete zemin hazırlayan koşulları ortadan kaldırmak ve şiddetle

etkin mücadele yolları geliştirmek ortak sorumluluğun en temel öğeleridir. Yine emniyet güçleri gibi dışsal kontrol mekanizmaları da, içsel kontroller yetmediği zamanlarda ve yaygın politikalarla eşgüdümlü olarak sürece katılması düşünülebilir. Son olarak, okulda öğrenciler arasında yaşanan şiddet olaylarının ülkemize özgü dinamiklerini ortaya koyabilmek için daha çok sayıda çalışmaya ve daha geniş örneklem gruplarına ve farklı açılardan yapılan çalışmalara ihtiyaç olduğu akılda tutulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbaba-Altun, S., Güneri, O. ve Erdur-Baker, Ö. (2006). Basında Yansımaları ile Okulda Şiddet. Eğitim Araştırmaları Dergisi, 12-21.
- American Psychological Association. (1993). Summary report of the American Psychological Association Commission on Violence and Youth (Vol.1). Washington, DC.
- Bowen, N.K. ve Bowen, G.L. (1999). Effects of crime and violence in neighborhoods and schools on the school behavior and performance of adolescents. *Journal of Adolescent Research* 14 (3), pp. 319-342.
- Capozzoli, T. K. ve McVey, R. S. (2000). Kids killing kids: Managing violence and gangs in schools. Boca Raton, FL: St. Luice Press.
- Chisholm, J. F ve Ward, A. W. (2004). Violence in the USA. In L., Adler (Ed), *Violence around the World: International Perspective*, New York: Praeger Pres.
- Chisholm, J. ve Ward, A. W. (2005). *Warning Signs: School Violence Prevention*. Denmark, Krauss, Wesner, Midlarsky & Gielen, (Eds). *Violence in Schools: Cross-National and Cross-Cultural Perspectives*. Springer
- Coker, A.L., McKeown, R. E., Sanderson, M., Davis, K. E., Valois, R. F. ve Huebner, E. S. (2000). Severe dating violence and quality of life among South Carolina high school students. *American Journal of Preventive Medicine*, 19, 220-227.
- Crews, G., ve Counts, M. R. (1997). *The Evolution of School Disturbance in America: Colonial Times to Modern Day*. Westport, CT: Praeger.
- Cowie, H. (2006). Avrupa Okullarda Şiddet Eğitim Girişimi. 1.Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Önlemler Tedbirler Sempozyumu. İstanbul: 28-31 Mart 2006. MEB & UNİCEF.
- Çinkır, Ş. ve Karaman-Kepenekçi, Y. (2003). Öğrenciler arası Zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34, 236-253.
- Değirmencioglu, S.M.(2006). Okulda Şiddeti ve Öğrencilerin Okuldaki rollerini Yeniden Düşünmek. 1.Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Önlemler Tedbirler Sempozyumu. İstanbul: 28-31 Mart 2006. MEB & UNİCEF.
- Denmark, F. L., Krauss, H. H., Wesner, R. R., Midlarsky, E. ve Gielen, U. P. (2005) *Violence in Schools: Cross- National and Cross-Cultural Perspectives*. Springer
- Eisenbraun, K.D.(2007). *Violence In Schools: Prevalence, Prediction and Prevention. Aggression and Violence Behaviour*, 12, 459,469.
- Fineran, S. (2002). Sexual harassment between same-sex peers: Intersection of mental health, homophobia and sexual violence in schools. *Social Work*, 43, 55-64.
- Flores, R. L. (2005). *Developmental Aspects of School Violence. A contextualist Approach*. Denmark, Krauss, Wesner, Midlarsky & Gielen, (Eds). *Violence in Schools: Cross-National and Cross-Cultural Perspectives*. Springer
- Gottfredson, D. (1997). *School based crime prevention. Preventing crime: What Works, What Doesn't, and What's Promising*. Retrieved from <http://www.ncjrs.org/works/chapter5.htm>.

- Garbarina, J. (1995). Growing up in a socially toxic environment: Life for children and families in 1990's. In G.B. Melton (Ed.) *The Individual, the Family and Social Good: Personal Fulfillment in the Times of Change*. Nebraska Symposium on Motivation, 42, Lincoln, Nebraska: University of Nebraska Press, 1-20.
- Gay, L. R. (1996). *Educational Research: Competencies for Analysis and Application*. 5th Ed. Merrill, New Jersey.
- Goldstein, A.P., Palumbo, J., Striepling, S. ve Voutsinas, A. M. (1995). *Break It Up: A Teacher's Guide to Managing Student Aggression*. Champaign, IL: Research Press.
- Gözütok, F.D., Er, O. ve Karacaoğlu, C.(2006). *Okullarda Dayak: 1992-2006 Yılları Karşılaştırması*. 1.Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Önlemler Tedbirler Sempozyumu. İstanbul: 28-31 Mart 2006. MEB & UNİCEF.
- Harper, F.D. ve Ibrahim, F.A. (1999). Violence and schools in the USA: Implications for counseling. *International Journal for the Advancement of Counseling*, 21 (4), s. 349-366.
- Hoch-Espada, A. (1997). *Posttraumatic stress, disassociation, and antisocial behavior in inner-city adolescents*. Unpublished doctoral dissertation, Pace University.
- Hopkins, C. D. ve Antes, R. L. (1990). *Educational Research: A Structure for Inquiry*. 3rd Ed. Peacock Publishers, Inc., Itasca, Illinois.
- Kapıcı, E, G. (2004). İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37 (1), 1-13.
- Kaymak- Özmen, S. (2006). *İlköğretim Öğrencilerinin Maruz Kladıkları Şiddetin Türleri ve Sıklığı: Kars İli Örneği*. 1.Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Önlemler Tedbirler Sempozyumu. İstanbul: 28-31 Mart 2006. MEB & UNİCEF.
- Krauss, B. J., Krauss, H. H., O'Day, J. ve Rente, K. (2005). *Sexual Violence in the Schools*. Denmark, Krauss, Wesner, Midlarsky & Gielen, (Eds). *Violence in Schools: Cross-National and Cross-Cultural Perspectives*. Springer
- Kingery, P. M., Coggeshall, M. B. ve Alford, A. A. (1998). Violence at school: Recent evidence form four national surveys. *Psychology in the Schools*, 35, 247-258.
- Leung, A. & Ferris, J.S. (2008). School Size and Youth Violence. *Journal of Economic Behavior Organisation*, (65), 318-333.
- Lickel, B., Schamer, T. ve Hamilton, L. T. (2003). A Case of Collective Responsibility: Who to Blame for the Columbine High School Shooting? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 194-203.
- Midlarsky, E. ve Klain, H. M (2005). *A History of violence in the Schools*. Denmark, Krauss, Wesner, Midlarsky ve Gielen, (Eds). *Violence in Schools: Cross-National and Cross-Cultural Perspectives*. Springer
- Morgan, S. (1994). *At-Risk Youth in Crises: A Team Approach in the Schools*. Austin, TX: Pro-Ed.
- Naito, T. ve Gielen, U. (2005). *Bullying and Ijime in Japanese Schools*. A sociocultural Perspective. Denmark, Krauss, Wesner, Midlarsky & Gielen, (Eds). *Violence in Schools: Cross-National and Cross-Cultural Perspectives*. Springer
- Noaks, J. ve Noaks L. (2000). Violence in school: Risk, safety and fear of crime. *Educational Psychology in Practice*, 16 (1), s. 69-73.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford, UK: Blackwell.

- Özcebe, H., Çetik, H. ve Üner, S. (2006). Adolesanlarda Şiddet Davranışları (Üç Lise, Ankara-2004). 1.Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Önlemler Tedbirler Sempozyumu. İstanbul: 28-31 Mart 2006. MEB & UNİCEF.
- Pişkin, M. (2003). Okularımızda yaygın bir sorun: Akran zorbalığı VII. Piskolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Malatya, İnönü Üniversitesi. 09-11 Temmuz 2003.
- Pişkin, M. (2006). Akran Zorbalığı Olgusunun ilköğretim Öğrencileri Arasındaki Yaygınlığının İncelenmesi. 1.Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Önlemler Tedbirler Sempozyumu. İstanbul: 28-31 Mart 2006. MEB & UNİCEF.
- Shawn, M.H. ve Ark. (2008). Linking Dating Violence, Peer Violence and Suicidal Behaviours Among High- Risk Youth. *American Journal of Preventive Medicine*. 34 (1), 30-38.
- Shepherd, J.P., Sutherland, I. ve Newcombe, R. G. (2006). Relations between alcohol, violence and victimization in adolescence. *Journal of Adolescence*, 29(4), 539-553.
- Şirvanlı-Özen, D. (2006). Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Olası Yordayıcıları ve Cinsiyet ile Yaşa Bağlı Değişimi. 1.Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Önlemler Tedbirler Sempozyumu. İstanbul: 28-31 Mart 2006. MEB & UNİCEF.
- Tarı, T., Ögel, K. ve Yılmazçetin- Eke, C. (2006). Okullarda Şuç ve Şiddeti Önleme. 1.Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Önlemler Tedbirler Sempozyumu. İstanbul: 28-31 Mart 2006. MEB & UNİCEF.
- TV Related Violence. (1994, January). *Village Voice*, s. 2.
- Toch, T. (1993, November 8). Violence in schools. *U.S. News and World Report*, p. 30.
- WHO Global Consultation on Violence and Health (1996). Violence: a public health priority. Geneva. World Health Organization.